

DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2024-3-4-8>
УДК 339.9:327:338.43:339.564

Дмитришин Роман Анатолійович

*молодший науковий співробітник, здобувач освіти,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5659-5013>*

Вдовенко Наталія Михайлівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0849-057X>*

Рєзнік Софія Олександрівна

*молодший науковий співробітник, здобувач освіти,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2040-1970>*

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ АГРАРНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО БЛАКИТНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ

У статті здійснено комплексне наукове осмислення формування аграрної дипломатії та міжнародного аграрного представництва в умовах переходу до принципів блакитної економіки та трансформації глобальних продовольчих систем. Обґрунтовано, що класична модель аграрної дипломатії, орієнтована переважно на підтримку експорту та участь у торговельних переговорах, потребує концептуального переосмислення в умовах кліматичних ризиків, ресурсних обмежень, геополітичної нестабільності та цифрової трансформації міжнародної економічної взаємодії. Доведено, що сучасна аграрна дипломатія набуває інтегративного характеру, поєднуючи функції торговельно-економічної підтримки, інвестиційної координації, науково-технологічного партнерства, гармонізації стандартів і просування принципів сталого використання природних і водних ресурсів. Особливу увагу приділено трансформації інституту аграрних аташе, які в умовах цифровізації глобальних ланцюгів створення доданої вартості виступають не лише дипломатичними представниками, а й координаторами цифрових мереж взаємодії продовольчих систем. Запропоновано авторське визначення поняття «аграрна дипломатія» як інструменту реалізації зовнішньої політики держави, що охоплює систему переговорних, правових, аналітичних і представницьких механізмів просування національних аграрних інтересів у міжнародному економічному середовищі. Розроблено порівняльну характеристику класичної та цифрової моделей міжнародного аграрного представництва, що дозволило окреслити еволюційні зміни функціонального навантаження аграрних аташе в умовах переходу до блакитної економіки. Зроблено висновок про необхідність формування моделі цифрового міжнародного аграрного представництва як складової механізму забезпечення економічної та продовольчої безпеки.

Ключові слова: аграрна дипломатія, міжнародне аграрне представництво, міжнародні відносини, блакитна економіка, економічна дипломатія, експорт, продовольчі системи, цифровізація, продовольча безпека, аграрний аташе.

Roman Dmytryshyn

*Junior Research Fellow, Graduate Student,
Educational and Research Institute of International Relations
of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Nataliia Vdovenko

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Global Economy,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Sofia Rieznik

*Junior Research Fellow, Graduate Student,
Educational and Research Institute of International Relations
of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

AGRICULTURAL DIPLOMACY AND INTERNATIONAL AGRICULTURAL REPRESENTATION IN THE CONTEXT OF THE TRANSITION TO THE BLUE ECONOMY AND THE TRANSFORMATION OF FOOD SYSTEMS

The article provides a comprehensive scholarly analysis of the formation of agricultural diplomacy and international agricultural representation in the context of the transition to the principles of the blue economy and the transformation of global food systems. It is substantiated that the classical model of agricultural diplomacy, primarily focused on export promotion and participation in trade negotiations, requires conceptual reconsideration under conditions of climate risks, resource constraints, geopolitical instability, and the digital transformation of international economic interaction. It is demonstrated that contemporary agricultural diplomacy acquires an integrative character, combining functions of trade and economic support, investment coordination, scientific and technological partnership, harmonization of standards, and the promotion of sustainable use of natural and aquatic resources. Particular attention is devoted to the transformation of the institution of agricultural attachés who, in the context of the digitalization of global value chains, act not only as diplomatic representatives but also as coordinators of digital networks within food systems. It is argued that agricultural attachés are increasingly involved in the harmonization of standards, the promotion of environmentally responsible production, the development of partnerships in aquaculture and the blue economy, and participation in multilateral negotiations aimed at ensuring food security. In conditions of geopolitical instability, they perform the role of intermediaries between the state, business, and international organizations, contributing to the diversification of export markets and strengthening the position of the national agricultural sector at the global level. The author proposes an original definition of “agricultural diplomacy” as an instrument of the state’s foreign policy implementation, encompassing a system of negotiation-based, legal, analytical, and representative mechanisms aimed at promoting national agricultural products in international markets, safeguarding the interests of the agricultural sector in foreign economic relations, and ensuring the professional activity of agricultural attachés within diplomatic and trade missions abroad, thereby forming a multi-level model of state interaction with the international environment. A comparative characterization of the classical and digital models of international agricultural representation is developed, which makes it possible to outline the evolutionary transformation of the functional role of agricultural attachés in the context of the transition to the blue economy. The study concludes with the necessity of establishing a digital model of international agricultural representation as an integral component of the mechanism for ensuring food security.

Keywords: agricultural diplomacy, international agricultural representation, international relations, blue economy, economic diplomacy, export, food systems, digitalization, food security, agricultural attaché.

Постановка проблеми. В умовах модернізації глобальних продовольчих систем і переходу до принципів блакитної економіки виникає потреба в формуванні нової концептуальної моделі аграрної дипломатії, здатної інтегрувати економічні, екологічні та соціальні компоненти міжнародного представництва. Класична модель аграрної дипломатії, орієнтована переважно на підтримку експорту та участь у торговельних переговорах, що не повною мірою відповідає сучасним глобальним викликам, які пов’язані з кліматичною нестабільністю, ресурсними обмеженнями, воєнно-економічною ситуацією, посиленням вимог до забезпечення продовольчої безпеки. В таких умовах аграрна дипломатія та міжнародне аграрне представництво набувають нової якості, поєднуючи функції торговельно-економічної підтримки, інвестиційної

координації, науково-технологічної співпраці, просування принципів сталого використання природних і рибних ресурсів. Особливого значення в цих процесах набуває інститут аграрних аташе, який виконує функцію представлення національних інтересів у сфері продовольчої безпеки. Аграрні аташе дедалі більше залучаються до процесів гармонізації стандартів, просування екологічно відповідального виробництва, розвитку партнерств у сфері аквакультури та блакитної економіки, а також до участі в багатосторонніх переговорах із забезпечення продовольчої безпеки. В умовах геополітичної нестабільності вони виконують функцію посередників між державою, бізнесом і міжнародними організаціями, сприяючи диверсифікації ринків збуту та зміцненню позицій національного аграрного сектору на міжнародному рівні.

Водночас трансформація функціонального навантаження аграрних аташе супроводжується появою нових викликів, пов'язаних із цифровізацією міжнародної економічної взаємодії, зростанням ролі даних у формуванні торговельних рішень та переходом до діджиталізованих платформ і моделей координації продовольчих ринків. Традиційна модель аграрного аташе, що нині ґрунтується переважно на персоналізованих дипломатичних контактах і міжурядових механізмах співпраці, поступово втрачає ефективність в умовах цифрової трансформації глобальних ланцюгів створення вартості, що потребує подальшого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях аграрна дипломатія розглядається як частина державної стратегії зовнішньополітичного й зовнішньоекономічного впливу, де продовольча безпека та доступ до ринків стають елементами «м'якої сили» та глобального врядування. Зокрема, на прикладі Китаю показано, як аграрна дипломатія поєднує двосторонні й багатосторонні формати, залучаючи державні агенції та бізнес у міжнародну аграрну кооперацію [1, с. 557–576]. Також аграрну дипломатію доцільно розглядати як інструмент міжнародних відносин для сталого розвитку і сприяння продовольчій безпеці, зокрема з урахуванням практичної її реалізації на прикладі Нігерії. І. Олавейл, С. Абубакар аналізують, як аграрна дипломатія може залучати медіа до просування міжнародних аграрних інтересів. Засоби масової інформації сприяють розвитку громадянської дипломатії, формуючи стратегії для сільського господарства з міжнародним потенціалом. [2]. Аналіз еволюції аграрної дипломатії як частини зовнішньої політики держав розкрито в роботах [7; 8]. Зокрема розкрито, як програми продовольчої підтримки стали інструментами зовнішньої політики, що впливали на відносини між державами, структуру глобального аграрного ринку та моделі міжнародної співпраці [7, с. 79–102]. Особлива увага приділяється ролі американської аграрної дипломатії як засобу досягнення стратегічних цілей без застосування силових методів, що віддзеркалилося в повоєнних глобальних економічних ініціативах і системах допомоги. Вчений аналізує роль, яку аграрний експорт може відігравати у зовнішній політиці країни. Він приходить до висновку, що такий підхід може мати суттєві короткострокові наслідки та слугувати противагою спробам інших виробників налагодити експорт власної сировини [9, с. 49–53]. Маємо відзначити, що Китай та Ізраїль є партнерами у сфері сільського господарства. Китай має численне населення, значна частина якого зайнята в аграрному секторі, тоді як Ізраїль володіє передовими аграрними технологіями, що відповідають потребам розвитку сільського господарства Китаю. З моменту встановлення дипломатичних відносин тридцять років тому, аграрне співробітництво між двома країнами поступово розширювалося і нині зосереджується переважно на технологічних інноваціях. Китайсько-ізраїльський проєкт аграрної співпраці в провінції Шаньдун відображає базові характеристики цієї взаємодії з орієнтацією на аграрну науку і техноло-

гії. Аграрне співробітництво є взаємовигідним і формує модель «виграш–виграш» для обох держав. Водночас із посиленням конкуренції між провідними державами у сфері науки й технологій Китай та Ізраїль мають приділяти більше уваги впливу третіх країн на їхню співпрацю в галузі аграрних технологій. Крім того, питання захисту прав інтелектуальної власності та адаптації імпортованих технологій до умов Китаю залишаються важливими аспектами, які обидві сторони повинні враховувати у подальшому розвитку аграрного партнерства [10, с. 106–126].

Класичні роботи вказують на роль аграрних аташе як спеціалізованих представників держави, орієнтованих на підтримку зовнішньої торгівлі, комунікацію з ринками та інституціями приймаючої країни. Хоча такі праці історичні, вони важливі як «базова модель» функцій і мандату аграрного аташе, на основі якої ґрунтується сучасна трансформація [3, с. 1540–1548; 4, с. 667–670; 5, с. 323–335; 6, с. 112–114]. Поглиблене наукове переосмислення аграрної дипломатії в рамках міжнародно-правового регулювання зумовлене потребою взаємозгодження національної правової політики з системою міжнародних зобов'язань держави. Йдеться передусім про виконання норм і принципів, що виходячи із членства у Світовій організації торгівлі, імплементації положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та інших багатосторонніх договорів. За таких умов аграрна дипломатія перестає бути інструментом економічної взаємодії та трансформується у механізм правової адаптації й координації підходів до регулювання.

Метою статті є дослідження еволюції аграрної дипломатії та інституту аграрних аташе як інструментів зовнішньоекономічної політики держави в умовах інтеграції принципів блакитної економіки та трансформації глобальних продовольчих систем задля визначення механізмів міжнародного аграрного представництва в контексті нових економічних і продовольчих викликів.

Виклад основного матеріалу. В умовах поглиблення глобальних викликів, зумовлених гео економічною нестабільністю, змінами продовольчих систем і перегрупуванням світових ланцюгів створення доданої вартості, аграрний сектор дедалі чіткіше позиціонується як перспективна складова національної економіки та міжнародних відносин. Його значення виходить за межі традиційного виробничого виміру й охоплює питання продовольчої безпеки, ресурсного забезпечення, зовнішньоторговельного балансу, геополітичного впливу держав. У цьому контексті аграрна дипломатія набуває системного характеру та постає не лише як допоміжний напрям зовнішньої політики, а як інструмент реалізації економічних інтересів держави у сфері сільського господарства та суміжних галузей. Вона інтегрує політичні, економічні та правові інструменти впливу, забезпечуючи координацію між внутрішньою аграрною політикою та зовнішньоекономічною стратегією. У структурі міжнародних відносин аграрна дипломатія виконує функцію посередника між державами, міжнародними організа-

ціями, транснаціональними корпораціями та глобальними аграрними ринками. Через договірно-правові механізми аграрна дипломатія формує нормативну основу обігу сільськогосподарської продукції, сприяє залученню іноземних інвестицій, гармонізації торговельних режимів і впровадженню міжнародних стандартів у національні системи аграрного регулювання.

Сучасні процеси розвитку блакитної економіки та трансформації продовольчих систем спонукають до переходу від класичного представництва до інтегрованих цифрових аграрних платформ, які забезпечують оперативний обмін аналітичною інформацією, координацію стандартів, прозорість торгівлі, моніторинг екологічних показників, формування нових форматів міжнародного партнерства. У такій системі аграрний аташе переходить з традиційного дипломатичного представника у координатора цифрових мереж взаємодії продовольчих систем. Дані зміни потребують переосмислення ролі аграрної дипломатії, інструментів інформаційного забезпечення та нормативно-правових засад функціонування міжнародного аграрного представництва.

Цифрові аграрні платформи мають виступати не лише інструментом комунікації, а й середовищем інтеграції торговельної аналітики, процедур сертифікації, екологічного аудиту, управління ризиками та прогнозування продовольчих балансів. Саме в цій площині відбувається зміщення акцентів в дипломатичній діяльності до управління даними. У цьому контексті аграрний аташе виступає основним представником цифрової трансформації, забезпечує збалансування політичних рішень, бізнес-інтересів і науково-технологічних інновацій. Через інструменти торговельної дипломатії, аграрна дипломатія реалізується шляхом участі держави у багатосторонніх і двосторонніх переговорах щодо доступу до ринків, зниження тарифних і нетарифних бар'єрів, узгодження санітарних і фітосанітарних вимог, а також гармонізації технічних регламентів відповідно до міжнародних стандартів. Інститут аграрних аташе забезпечує постійне представництво інтересів національного аграрного сектору за кордоном, сприяє встановленню ділових контактів між виробниками та імпортерами, моніторингу кон'юнктури зовнішніх ринків і поширенню інформації про вимоги до якості та безпечності продукції. У сукупності ці механізми сприяють розширенню географії експорту, стабілізації зовнішньоторговельних потоків і посиленню репутації держави як передбачуваного й надійного учасника міжнародних агропродовольчих ринків.

Аграрна дипломатія в сучасних умовах трансформації глобальних продовольчих систем набуває важливого значення як механізм забезпечення національних інтересів держави у сфері аграрного виробництва та продовольчої безпеки. На відміну від традиційного розуміння дипломатії як інструмента політичного представництва, аграрна дипломатія інтегрує економічні, торговельні компоненти, формуючи багаторівневу модель взаємодії держави з міжнародним середовищем. Її роль полягає у забезпеченні стабільності продовольчих потоків, дивер-

сифікації експортних ринків, гармонізації стандартів якості та створенні умов для інтеграції національного аграрного сектору у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Особливої ваги аграрна дипломатія набуває в умовах воєнних і повоєнних трансформацій, коли вона сприяє залученню інвестицій та розвитку нішевих сегментів із високою доданою вартістю (рис. 1).

Аграрна дипломатія виконує функцію комунікаційного каналу між національною системою виробництва та глобальними ринками, забезпечуючи своєчасну адаптацію до змін зовнішньої кон'юнктури, торговельних режимів і вимог імпортерів. Це особливо важливо в умовах зростання конкуренції та посилення стандартів регулювання у сфері безпечності харчових продуктів, біобезпеки та екологічної відповідальності. Так, через поєднання переговорних, інституційних і нормативних інструментів аграрна дипломатія формує передумови для зміцнення експортної конкурентоспроможності та підвищення значення національного аграрного сектору в глобальному середовищі.

Проведені дослідження дають нам всі підстави вперше запропонувати термінологічне трактування поняття «аграрна дипломатія» як «інструменту здійснення зовнішньої політики держави, що охоплює систему переговорних, правових, аналітичних і представницьких інструментів, спрямованих на просування національної аграрної продукції на міжнародних ринках в умовах цифрової трансформації глобальних ланцюгів створення вартості, забезпечує захист інтересів аграрного сектору у зовнішньоекономічних відносинах, створює передумови для професійної діяльності аграрних аташе при дипломатичних і торговельних установах за кордоном, формує багаторівневу модель взаємодії держави з міжнародним середовищем».

Вказане дає можливість розвивати міжнародні форми «дипломатії продовольчої безпеки» для залучення інвестицій». Запропоновані підходи сприятимуть відновленню сільських територій, захисту прав працівників аграрного сектору та укріпленню міжнародного іміджу України як надійного партнера з експорту продовольства. В системі міжнародних відносин аграрна дипломатія формує основу співпраці на міжнародному рівні, функціонує як посередник між державами, регулятивними інститутами та глобальними ринками, забезпечує правову базу для врегулювання торговельних режимів та імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство.

Для обґрунтування інституту аграрних аташе доцільним є здійснення порівняльного аналізу класичної та цифрової моделей міжнародного аграрного представництва. Такий підхід дозволяє виявити не лише функціональні відмінності між традиційною дипломатичною практикою та цифровою логікою взаємодії, але й окреслити еволюційні зміни в ролі аграрної дипломатії в умовах переходу до блакитної економіки та модернізації продовольчих систем. Порівняння здійснюється за критеріями інституційної логіки, функціональним навантаженням, форматом взаємодії, інформаційним

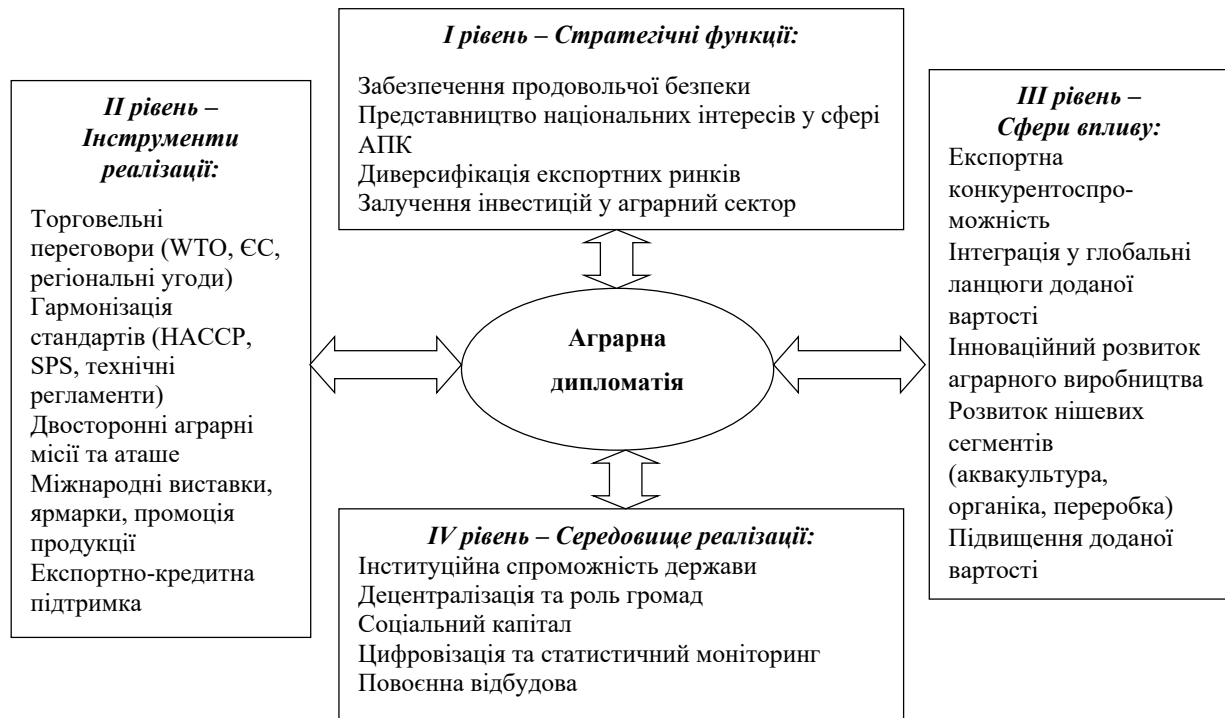

Рис. 1. Концептуальне значення аграрної дипломатії у забезпеченні національних інтересів держави та реалізації її аграрної політики

Джерело: розроблено авторами

забезпеченням, роллю у забезпеченні продовольчої безпеки та відповідності принципам сталого використання ресурсів. Це дає можливість відрізнити аграрного аташе від класичного дипломатичного представника. Результати узагальненого порівняльного аналізу наведено у табл. 1.

Порівняльний аналіз свідчить, що цифрова модель не заперечує класичну дипломатичну функцію аграрних аташе, а розширює її, інтегруючи інструменти цифрового управління, що відповідає принципам блакитної економіки та сучасним вимогам трансформації продовольчих систем і координації продовольчих ринків.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика класичної моделі аграрних аташе та цифрової моделі міжнародного аграрного представництва

Критерій порівняння	Класична модель аграрних аташе	Цифрова модель аграрного представництва
Інституційна логіка	Дипломатично-представницька	Дипломатично-представницька, інтеграційна
Основна функція	Просування експорту та участь у переговорах	Координація цифрових систем, інтеграція ринків і даних
Формат взаємодії	Персоналізовані дипломатичні контакти	Цифрові платформи, багаторівневі онлайн-мережі
Інформаційне забезпечення	Аналітичні довідки, звіти, офіційні канали	Аналітичні панелі, цифровий моніторинг
Роль у продовольчій безпеці	Представлення національних інтересів	Управління даними продовольчих потоків і ризиків
Інвестиційна функція	Пошук партнерів та презентація можливостей	Цифрова координація інвестиційних проєктів
Геополітичний вимір	Залежність від міжурядових форматів	Диверсифіковані цифрові канали взаємодії
Відповідність принципам блакитної економіки	Опосередкована	Інтегрована через цифровий контроль ресурсів і сталого використання
Позиція аграрного аташе	Дипломатичний представник	Дипломатичний представник, координатор цифрових мереж

Джерело: розроблено авторами

Висновки. В умовах переходу до блакитної економіки базового значення набуває здатність міжнародного аграрного представництва забезпечувати прозорість ланцюгів створення вартості. Трансформація аграрної дипломатії з використанням цифрових платформ виступає технологічним оновленням інструментів міжнародної взаємодії, а також умовою, зміцнення продовольчого суверенітету держави та адаптації до глобальних кліматичних і над-

звичайних викликів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення моделі цифрового аграрного представництва та визначення механізмів її впровадження у практику зовнішньоекономічної політики. Таким чином, аграрна дипломатія виступає складовою економічної дипломатії, що забезпечує узгодженість внутрішніх реформ із зовнішніми зобов'язаннями та підвищує конкурентні позиції держави у глобальному аграрному середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Zhang S. China's Agricultural Diplomacy Under the "Going Global" Strategy. *China Quarterly of International Strategic Studies*. 2019. Vol. 5. № 4. P. 557–576. DOI: <https://doi.org/10.1142/s2377740019500258>
2. Ismail F. O., Abubakar S. Z. Agricultural Diplomacy and Sustainable Citizen Agricultural Policy: A Case for the Nigerian Media. *Zaria Journal of Communication*. 2013. Vol. 2. № 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/310022203_Agricultural_Diplomacy_and_Sustainable_Citizen_Agricultural_Policy_A_Case_for_the_Nigerian_Media
3. Tetro R. The Role of the Agricultural Attaché in Promoting Foreign Trade. *American Journal of Agricultural Economics*. 1957. Vol. 39. Iss. 5. pp. 1540–1548. DOI: <https://doi.org/10.2307/1234731>
4. Garg D. H., Spiker M. L., Clark J. K. Food systems governance should be preceded by food systems diplomacy. *Nature Food*. 2022. Vol. 3. pp. 667–670. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43016-022-00595-8>
5. Надолєнко Г. Дипломатичні механізми забезпечення продовольчої безпеки (в умовах військового конфлікту). *Вчені записки*. 2023. № 33 (4). С. 323–335. DOI: http://doi.org/10.33111/vz_kneu.33.23.04.27.187.193
6. Фліссак К. Продовольча безпека в контексті заходів економічної дипломатії. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації*: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчен. Тернопіль: ТНЕУ. 2013. Ч. 1. С. 112–114.
7. McGlade J. More a Plowshare than a Sword: The Legacy of US Cold War Agricultural Diplomacy. *Agricultural History*. 2009. 83 (1). P. 79–102. DOI: <https://doi.org/10.3098/ah.2008.83.1.79>
8. Nau H. R. The diplomacy of world food: goals, capabilities, issues and arenas. *International Organization*. 1978. Vol. 32. Iss. 3. pp. 775–809. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818300031933>
9. Schneider Jr. Agricultural exports as an instrument of diplomacy. *Food Policy*. 1975. Vol. 1. Iss. 1. pp. 23–31. DOI: [https://doi.org/10.1016/0306-9192\(75\)90005-6](https://doi.org/10.1016/0306-9192(75)90005-6)
10. Zhang X., Lazin F. A. The Agricultural Cooperation Between China and Israel. Case Study of Projects in Shandong Province. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*. 2023. Vol. 17. P. 106–126. DOI: <https://doi.org/10.1080/25765949.2023.2190615>

REFERENCES

1. Zhang S. (2019). China's agricultural diplomacy under the "going global" strategy. *China Quarterly of International Strategic Studies*, vol. 5, no. 4, pp. 557–576. DOI: <https://doi.org/10.1142/s2377740019500258>
2. Olawale I. O. & Abubakar S. Z. (2013). Agricultural diplomacy and sustainable citizen agricultural policy: A case for the Nigerian media. *Zaria Journal of Communication*, vol. 2, no. 2. Available at: https://researchgate.net/publication/310022203_Agricultural_Diplomacy_and_Sustainable_Citizen_Agricultural_Policy_A_Case_for_the_Nigerian_Media
3. Tetro R. (1957). The role of the agricultural attaché in promoting foreign trade. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 39, no. 5, pp. 1540–1548. DOI: <https://doi.org/10.2307/1234731>
4. Garg D. H., Spiker M. L. & Clark J. K. (2022). Food systems governance should be preceded by food systems diplomacy. *Nature Food*, vol. 3, pp. 667–670. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43016-022-00595-8>
5. Nadolenko H. (2023). Dyplomatychni mekhanizmy zabezpechennia prodovolchoi bezpeky (v umovakh viiskovoho konfliktu) [Diplomatic mechanisms for ensuring food security (in conditions of military conflict)]. *Vcheni Zapysky*, vol. 33, no. 4, pp. 323–335. DOI: http://doi.org/10.33111/vz_kneu.33.23.04.27.187.193 [in Ukrainian].
6. Flissak K. (2013). Prodovolcha bezpeka v konteksti zakhodiv ekonomichnoi dyplomatii [Food security in the context of economic diplomacy measures]. In *Ekonomichniy i sotsialnyi rozvytok Ukrainy v XXI stolitti: natsionalna identychnist ta tendentsii hlobalizatsii* [Economic and social development of Ukraine in the 21st century: National identity and globalization trends]. TNEU, vol. 1, pp. 112–114 [in Ukrainian].
7. McGlade J. (2009). More a plowshare than a sword: The legacy of US Cold War agricultural diplomacy. *Agricultural History*, vol. 83, no. 1, pp. 79–102. DOI: <https://doi.org/10.3098/ah.2008.83.1.79>
8. Nau H. R. (1978). The diplomacy of world food: Goals, capabilities, issues and arenas. *International Organization*, vol. 32, no. 3, pp. 775–809. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818300031933>
9. Schneider Jr. (1975). Agricultural exports as an instrument of diplomacy. *Food Policy*, vol. 1, no. 1, pp. 23–31. DOI: [https://doi.org/10.1016/0306-9192\(75\)90005-6](https://doi.org/10.1016/0306-9192(75)90005-6)
10. Zhang, X., & Lazin, F. A. (2023). The agricultural cooperation between China and Israel: Case study of projects in Shandong province. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, vol. 17, pp. 106–126. DOI: <https://doi.org/10.1080/25765949.2023.2190615>

Стаття надійшла: 09.11.2024

Стаття прийнята: 04.12.2024

Стаття опублікована: 27.12.2024